

UDK 327 (477+560) «1991/2014»

DOI 10.2518/2307-7778.19.1.21

Тетяна ЛАХМАНЮК

кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, вул. М. Кривоноса, 2, Тернопіль, Україна, 46027 (lahmanjkt23@gmail.com)

Tetyana LAKHMANYUK

PhD (History), Associate Professor of the department of world history and religious studies, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, M. Kryvonos, 2, Ternopil, Ukraine, postal code 46027 (lahmanjkt23@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6171-2261>

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК СИСТЕМИ ПОЛІТИЧНИХ МІЖДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА ТУРЕЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ (1991–2014 РР.)

Анотація. *Мета дослідження* – розглянути історію українсько-турецьких міждержавних взаємин; визначити основні закономірності й тенденції зародження і розвитку співробітництва між Україною та Турецькою Республікою, його місце в структурі міжнародних відносин; висвітлити історико-політичні передумови і чинники налагодження співпраці між даними країнами у нових геополітичних умовах; дослідити основні тенденції процесу становлення та розвитку політичних зв'язків, механізми формування і реалізації повноцінних двосторонніх відносин; проаналізувати напрямки політичної співпраці між Україною та Турецькою Республікою, її зміст і пріоритети; звернути увагу на договірно-правову базу цих контактів; показати місце українсько-турецьких стосунків у структурі міжнародних відносин. **Методологія дослідження** базується на принципах історизму, системності, науковості, верифікації, авторської об'єктивності, поміркованого нарративного конструктивізму, а також на використанні загальнонаукових (аналіз, синтез, узагальнення) та спеціально-історичних (історико-генетичний, історико-типологічний, історико-системний) методів. **Наукова новизна.** З'ясовано становлення і розвиток системи політичних міждержавних відносин України та Турецької республіки (1991–2014 рр.). **Висновки.** Формування українсько-турецьких відносин характеризується поступовим посиленням двостороннього політичного діалогу, розширенням та зміцненням співробітництва. Цьому також сприяють зустрічі президентів, інших вищих посадових осіб, проведення двосторонніх консультацій, більш інтенсивні контакти міністерств і відомств, ділових кіл країн тощо.

Ключові слова: Україна, Турецька Республіка, політичне співробітництво, відносини, зовнішня політика.

BECOMING AND DEVELOPMENT OF SYSTEM OF POLITICAL INTERGOVERNMENTAL RELATIONS OF UKRAINE AND TURKISH REPUBLIC (1991–2014)

Summary. *The purpose of the research* – to consider history of the ukrainian-turkish intergovernmental mutual relations; to define basic conformities to the law and tendencies of origin and development of collaboration between Ukraine and Turkish Republic, place in the structure of international relations; to light up pre-conditions and factors of adjusting of collaboration between these countries in new geopolitical terms; to explore the basic tendencies of becoming and development of political connections, mechanisms of forming and realization of valuable bilateral relations; to analyse directions of political collaboration between Ukraine and Turkish Republic, its maintenance and priorities; to pay attention to the base of these contacts; to rotin the place of the ukrainian-turkish relations in the structure of international relations. **The research methodology** is based on the principles of historicism, a systematic approach, a scientific approach, a verifying approach, the author's objectivity, a moderate narrative constructivism, as well as the use of general scientific (analysis, synthesis, generalization) and special-historical (historical-genetic, historical-typological, historical-system) methods. **The scientific novelty.** Becoming and development of the system of political intergovernmental relations of Ukraine and Turkish republic is found out (1991–2014). **Conclusions.** Forming of the ukrainian-turkish relations is to the gradual strengthening of bilateral political dialog, expansions and strengthening of collaboration. Meetings of presidents are also instrumental in it, other higher public servants, leadthrough of bilateral consultations, more

intensive contacts of ministries and departments, business communities of countries and others like that.

Key words: *Ukraine, Turkish Republic, political collaboration, relations, foreign policy.*

Постановка проблеми. Сьогодні українська держава знаходиться у надзвичайно складній політико-економічній ситуації. За таких умов важливим є пошук перспективних партнерів для подальшого співробітництва в політичному, економічному та гуманітарному вимірах. Прикладом такого альтернативного зовнішньополітичного напрямку є малоазійський регіон, а саме – Турецька Республіка. Важливість поглиблення співробітництва України з Туреччиною визначається низкою об'єктивних чинників: географічною близькістю і зручністю транспортних комунікацій, тісною економічною та політичною співпрацею країн, можливістю отримання Україною енергоносіїв із метою диверсифікації джерел енергопостачання, взаємодоповнюючим характером економічних комплексів тощо.

Актуальною проблемою сьогодення залишається вивчення українсько-турецьких відносин у політичній сфері, визначення специфіки договірно-правової бази співробітництва.

Метою дослідження є аналіз основних подій історії налагодження і розвитку українсько-турецьких міждержавних взаємин. Завдання: висвітлити історико-політичні передумови та чинники налагодження українсько-турецької співпраці в нових геополітичних умовах; дослідити основні тенденції процесу становлення і розвитку політичних зв'язків, механізми формування та реалізації повноцінних двосторонніх відносин; показати місце українсько-турецьких стосунків у структурі міжнародних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність започаткованого дослідження зумовлена також тим, що наукових праць дослідницького спрямування з даної проблематики в українській історіографії практично немає. Це пояснюється незначною віддаленістю у часі, незавершеністю процесу, варіативністю двосторонніх стосунків, що вимагає подальшого ґрунтовного, цілісного й об'єктивного вивчення. Однак закономірно, що ці питання в час розвитку оновленої державності України дедалі більше стають предметом дослідження вчених. Окремі аспекти досліджуваної теми висвітлено у працях Н. Волошиної (Voloshyna, N., 2004), С. Корсунського (Korsunskyi), В. Побережного (Poberezhnyi, 2001), варто виділити також В. Шижкіну (Shyshkina, 2003, 2005).

Виклад основного матеріалу. Міжнародна політика у сфері міждержавних відносини між Україною і Турецькою Республікою є системою дипломатичних, економічних, правових, ідеологічних, військових, культурних та інших зв'язків. Серед них, безсумнівно, основне місце посідають саме політичні міждержавні відносини, на основі яких будується співпраця на рівні великих держав.

Після референдуму 1 грудня 1991 р., на якому український народ висловив тверде бажання мати свою суверенну державу, Україна стала повноправним суб'єктом міжнародних відносин. Із країн Азії її незалежність першою визнала Туреччина (16 грудня) (Serhiichuk, 2012, p. 252).

Українсько-турецька співпраця має широкі горизонти. Сповідуючи європейські цінності, наші країни розвиваються в одному напрямку. Ми спільно переходимо на нові ринкові умови праці, відкриту економіку, тісніші торгівельні зв'язки з Європейським Союзом. Це потужний сигнал для подальшого поглиблення партнерства (Lakhmaniuk, 2012, p. 140).

Співпраця з Турецькою Республікою набуває для України особливого значення. Вона – найближчий сусід, історично пов'язана з Україною, тому її проголошено стратегічним партнером України. Протокол про встановлення дипломатичних відносин підписано 3 лютого 1992 р. (Poberezhnyi, 2001, p. 28).

Початком розвитку міждержавних відносин між обома країнами можна вважати візит в Україну тодішнього Президента Турецької Республіки Тургута Озала. 13 березня 1991 р. відбулася зустріч голови українського парламенту з турецьким президентом. Українська сторона підкреслила свою зацікавленість у підтримці ініціативи турецького президента щодо створення зони Чорноморського економічного співробітництва як одного з шляхів розвитку інтеграційних процесів в Європі. У зв'язку з цим Декларація виявила згоду двох країн спільно працювати в справі охорони навколишнього середовища, передусім Чорного моря, а також вироблення відповідної екологічної конвенції. Під час цього візиту підписано документи про співробітництво у сфері телекомунікацій, в галузі культури, досягнуто домовленості про утворення українсько-турецької Асоціації зовнішньоторгівельних і зовнішньоекономічних зв'язків. Ще 20 листопада 1991 р., тобто до українського референдуму щодо незалежності, Туреччина оголосила про встановлення консульських зносин з Україною.

Розпад Радянського Союзу й утворення незалежної України поставили перед Турецькою Республікою нові завдання та виявили нові перспективи. 5–6 березня 1992 р. відбувся офіційний візит до Києва Міністра закордонних справ Туреччини Х. Четіна, під час якого підписано Протокол про консультації з питань зовнішньополітичної діяльності. Вже у травні 1992 р. відбувся перший в історії наших двосторонніх відносин офіційний візит до Туреччини Президента України Леоніда Кравчука і був підписаний Договір про дружбу та співробітництво між Україною і Турецькою Республікою (Dohovir, 1994, p. 25).

Сторони підтвердили «свої зобов'язання в рамках усіх підписаних між ними раніше й нині діючих актів, особливо Договору про дружбу та братерство між Україною і Туреччиною від 2 січня 1922 р.». Договір від 4 травня 1992 р. заклав основу для всебічного двостороннього співробітництва у політичній, економічній, культурній та інших сферах. Він передбачає розвиток прямих зв'язків між підприємствами, а також тісне співробітництво в галузі охорони навколишнього середовища, науки і техніки, зв'язку, інформатики, туризму та спорту. Зафіксовано, що «сторони погоджуються проводити консультації з метою упорядкованого розвитку їх відносин й обміну думками з міжнародних і регіональних питань» (Poberezhnyi, 2001, p. 28). Особлива увага надається взаємодії у Чорноморському регіоні на основі «Декларації про Чорноморське економічне співробітництво», яка була підписана в Стамбулі 25 червня 1992 р. одинадцятьма країнами причорноморського регіону та включає взаємні зобов'язання країн-учасниць щодо поступового зняття обмежень на пересування капіталів, товарів, послуг і людей. Угода передбачає розвиток інфраструктури, а також максимальне заохочення ділового партнерства (Motsyk, 2001, pp. 3–9).

Перелік двосторонніх Угод не обмежується співробітництвом у таких галузях, як енергетика, комунікації, сільське господарство, інвестиції, туризм, морське співробітництво та розподіл економічних зон у Чорному морі, а також дипломатичними та консульськими питаннями. Із двосторонніх заяв слід окремо виділити Спільне Комюніке від 28 листопада 1998 р., в якому президенти України і Турецької Республіки Леонід Кучма та Сулейман Демірель засудили ті політичні сили у Росії, які на той час висували претензії щодо статусу міста Севастополь. В Спільному українсько-турецькому комюніке від 13 лютого 1998 р. висловлювалось задоволення станом двосторонніх відносин (Parakhonskyi, 2001, p. 5).

Після отримання Україною незалежності політичний діалог між двома державами був доволі активним. Країни співпрацювали не тільки на двосторонньому рівні, а й у межах міжнародних установ, таких, як Організація Об'єднаних Націй, Рада Європи, Організація з безпеки і співробітництва в Європі, та організацій регіонального співробітництва (ОЧЕС, BLACKSEAFOR). Співробітництво у военній галузі

підтримується як на двосторонньому рівні, так і в рамках Комісії Україна–НАТО та програми Партнерство заради миру. Угоду про військово-технічне співробітництво між двома країнами підписано у 1994 р. Продовжується інтенсивна співпраця між Національною академією МВС України і Поліцейською академією Туреччини. Розвиток співробітництва в галузі безпеки об'єктивно необхідний у зв'язку з наростанням нерегульованої міграції з азійських країн через Україну, організованої злочинності та наркобізнесу. Що ж стосується спільної боротьби проти міжнародного тероризму, між міністерствами внутрішніх справ двох країн досягнуто домовленості щодо налагодження співробітництва й обміну досвідом у цій галузі (Dolhov, 2003, р. 6).

На початку ХХІ ст. відбувається тимчасова пауза в 2001–2002 рр. у зустрічах на вищому рівні між обома країнами, яка зумовлена «касетним» і «кольчужним» скандалами в Україні, проте не загальмувала процес розширення договірно-правової бази українсько-турецького співробітництва.

2 квітня 2001 р. були підписані: Угода про створення Чорноморської групи військово-морського співробітництва (за участю Болгарії, Грузії, Румунії, Росії, Туреччини й України), Угода про створення Чорноморської групи військово-морського співробітництва.

Тема відносин Україна–НАТО стала порядком денним зустрічей, що відбулись під час Стамбульського саміту НАТО в 2004 р. Як підкреслив Міністр закордонних справ Туреччини Абдулла Гюль: «Україна зі своїм географічним розташуванням, історичним, культурним багатством, великим потенціалом для розвитку є особливим партнером для Туреччини та НАТО. У рамках досягнень України на сьогодні ми віримо, що Україну найближчим часом очікують великі успіхи й упродовж найкоротшого терміну вона досягне своєї мети – повної інтеграції в євроатлантичні структури. Туреччина всіляко співпрацюватиме з Україною і допомагатиме їй у цьому процесі» (Sylina). Слід також зазначити, що обидві країни прагнуть стати членами Європейського Союзу. Зокрема переговори про вступ до цієї організації Туреччини офіційно розпочато в жовтні 2005 р.

25 січня 2003 р. в рамках проведення Всесвітнього економічного форуму в Давосі відбулася зустріч Прем'єр-міністра України В. Януковича з прем'єр-міністром Турецької Республіки А. Гюлем.

12–13 березня 2004 р. відбувся перший офіційний візит у Турецьку Республіку Голови Верховної Ради України В. Литвина.

Під час візиту до України прем'єр-міністра Реджепа Таїпа Ердогана в квітні 2004 р. між урядами двох держав підписано «Спільний план дій про посилене співробітництво», який наголошує на співпраці у сферах посилення миру, безпеки та стабільності в Чорноморському регіоні, спільній боротьбі проти тероризму й організованої злочинності, посиленні економічного виміру двосторонніх відносин, покращенні транзитного потенціалу країн, Європейської та євроатлантичної інтеграції, науки і технології, розвитку гуманітарних справ, екології та морських питань (Ofitsiine).

27 вересня 2004 р. Міністр закордонних справ України К. І. Грищенко зустрівся із Віце-прем'єр-міністром, Міністром закордонних справ Туреччини А. Гюлем у рамках участі в 59-й сесії Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку (за ініціативою української сторони).

На запрошення Великих Національних Зборів Туреччини 15–20 січня 2005 р. в Туреччині з візитом перебувала депутатська група Верховної Ради України з міжпарламентських зв'язків із Турецькою Республікою, на чолі з народним депутатом України Р. Чубаровим.

Під час свого візиту до Турецької Республіки 6–8 червня 2005 р., Президент Віктор Ющенко говорив про необхідність збільшення взаємного товарообігу (Lakhmaniuk, 2012, p. 142).

1–2 березня 2006 р. Міністр закордонних справ України Б. І. Тарасюк перебував з офіційним візитом у Туреччині. 17 січня 2007 р. Туреччину з офіційним візитом відвідав Прем'єр-міністр України В. Янукович. 25–26 червня 2007 р. Міністр закордонних справ України А. Яценюк перебував у Стамбулі в рамках Саміту ОЧЕС.

14 лютого та 17 квітня 2008 р. Міністр закордонних справ Турецької Республіки А. Бабаджан двічі відвідав Україну з метою участі у заходах по лінії РМЗС ОЧЕС. У жовтні 2009 р. візит в Україну здійснив депутат турецького парламенту, Віце-президент Парламентської Асамблеї Ради Європи, доповідач ПАРС з питання Голодомору М. Чавушоглу.

3 грудня 2009 р. відбулася зустріч міністрів закордонних справ України та Турецької Республіки П. Порошенка й А. Давутоглу в рамках участі у засіданні Комісії Україна-НАТО у Брюсселі.

Тобто після здобуття Україною незалежності відбувається інтенсивний розвиток відносин із Туреччиною, які в основному були на високому рівні довіри та взаєморозуміння. У політичній сфері не було проблемних питань, що зашкодили б розвиватися добросусідським відносинам. Тому з 2010 р. обидві країни висловили наміри про посилення партнерства.

7–8 червня 2010 р. відбувся робочий візит Президента України Віктора Януковича до Туреччини, в рамках якого він провів переговори з Президентом Турецької Республіки Абдуллахом Гюлем і Прем'єр-міністром Реджепом Таїпом Ердоганом (Korsunskiy, S. V.). Досягнуто домовленості щодо проведення офіційних візитів в Україну глав турецької держави й уряду. Сторони принципово погодилися вивести взаємини на рівень стратегічного партнерства (Shcherba, 2012, p. 70).

Погоджено текст Декларації про створення Стратегічної ради високого рівня між Україною та Туреччиною. Зазначений документ планувалося підписати у ході майбутнього офіційного візиту в Україну Прем'єр-міністра Турецької Республіки Р. Т. Ердогана, намічено коли сторони також планують провести перше засідання Ради. Зазначалося, що очолять раду глава турецького уряду і Президент України В. Янукович. Передбачалося, що вироблення такого механізму стратегічного партнерства стане ключовим елементом у систематизації та подальшому розвитку двостороннього співробітництва.

Плідні взаємини налагоджено й на міжпарламентській основі. З листопада 2010 р. відбувся робочий візит до Туреччини Голови Верховної Ради України В. Литвина. У наступному році спікер українського парламенту запланував здійснити офіційний візит (Posolstvo). Крім того, українські та турецькі парламентарії тісно взаємодіють по лінії роботи профільних комітетів і групи міжпарламентської дружби, що має позитивний вплив на узгодження позицій сторін та надання взаємної підтримки в рамках міжнародних парламентських асамблей.

Конструктивний діалог проводиться також по лінії зовнішньополітичних відомств двох країн. 25 лютого 2010 р. Міністр закордонних справ Турецької Республіки Ахмет Давутоглу відвідав Україну з метою участі у церемонії інавгурації Президента України В. Ф. Януковича, а 5–6 травня ц.р. здійснив офіційний візит в Україну. Також у ході участі в роботі 63-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН Міністр закордонних справ України Костянтин Грищенко провів зустріч зі своїм турецьким колегою. Між міністерствами закордонних справ двох країн на регулярній основі здійснюються політичні консультації на рівні заступників міністрів. Останній, шостий раунд таких консультацій відбувся 23 березня 2010 р. в Києві. Цей консультаційний механізм охоплює широкий спектр питань двосторонніх відносин, зокрема питання співпраці у політико-військовій галузі, безпеки на Чорному морі, євроінтеграції, консульської

проблематики, співробітництва в галузі енергетики тощо. Налагоджено тісну взаємодію між українськими та турецькими дипломатами і в міжнародних організаціях (Korsunskyi).

7–8 жовтня 2011 р. Голова делегації Великих Національних Зборів Туреччини у Парламентській Асамблеї Організації чорноморського економічного співробітництва Ізмаїл Сафі відвідав м. Ялту з робочим візитом.

22 грудня 2011 р. в рамках офіційного візиту Президента України В. Януковича до Турецької Республіки відбувся візит Міністра закордонних справ України К. Грищенка.

15 лютого 2012 р. в Міненерговугілля України відбулася робоча зустріч Міністра енергетики та вугільної промисловості України Юрія Бойка і Міністра енергетики та природних ресурсів Турецької Республіки Танера Йилдиза, під час якої обговорювались питання співпраці двох держав у енергетичній сфері. У зустрічі також узяли участь представники Міненерговугілля України, заступник Міністра закордонних справ України Віктор Майко, голова Державного агентства з інвестицій і управління національними проектами Владислав Каськів, представники НАК «Нафтогаз України», представники Міністерства енергетики та природних ресурсів Турецької Республіки й турецьких компаній. Вітаючи учасників зустрічі Міністр енергетики та вугільної промисловості України Юрій Бойко наголосив, що Україна і Туреччина мають багато важливих спільних тем для співробітництва. «Ці теми є важливі й для Туреччини, і для України. Я впевнений, що ті напрацювання, які вже у нас є, повинні дістати реалізацію вже протягом найближчого року», – зазначив Міністр.

«На прикладі ситуації, яка сталася цієї зими, ми побачили, наскільки можемо бути корисними одне одному, наскільки важливо мати добросусідські відносини», – підкреслив Ю. Бойко.

«Я сподіваюся, що ця зустріч дасть новий поштовх розвитку відносин наших країн в енергетичній сфері», – сказав Міністр енергетики та вугільної промисловості України.

У свою чергу Міністр енергетики та природних ресурсів Турецької Республіки Танер Йилдиз подякував Міністру енергетики та вугільної промисловості України Юрію Бойку за те, що в період екстремальних холодів Україна на прохання Туреччини надала їй додаткові обсяги газу з власних сховищ. «Перш за все хочу подякувати, що Ви допомогли нам, надавши додаткові обсяги газу зі своїх сховищ. Під час екстремально холодної погоди Ви нас виручили. Ми відчули себе дуже близько до Вас – усього на відстані однієї телефонної розмови. Зрозуміло, що такі жести і такі підходи ніколи не забуваються», – сказав Танер Йилдиз.

Він також висловив упевненість, що плідна співпраця України й Туреччини буде продовжуватися.

Під час зустрічі сторони обговорили питання експорту електроенергії, газової співпраці, реалізації Національного проекту LNG-термінал та інші перспективні питання двостороннього співробітництва в енергетичній сфері.

Учасники зустрічі домовились поглиблювати двостороннє співробітництво й інтенсифікувати діалог з обговорених питань (Uriadovyi).

З 1 серпня, вступає в силу безвізовий режим із Туреччиною. Так, Україна і Турецька Республіка підписали угоду про безвізовий режим у грудні 2011 р., а Кабмін затвердив цю угоду 25 квітня 2012 р. Угода запроваджує безвізовий порядок в'їзду, виїзду, прямування транзитом та перебування громадян однієї сторони на території держави іншої сторони на підставі дійсних проїзних документів, за умови, що термін їх безперервного перебування не перевищує 30 днів від дати в'їзду. При цьому сумарний термін їх перебування на території держави іншої сторони не має перевищувати 90 днів упродовж кожного періоду в 180 днів (Posolstvo). У 2013 р.

уряд Туреччини збільшує час перебування українських громадян на їх території з 30 діб до 60.

12–14 вересня 2012 р. відбувся офіційний візит в Україну Прем'єр-міністра Турецької Республіки Р. Т. Ердогана, у ході якого проведено переговори Президента України В. Януковича та Глави турецького Уряду у форматі «віч-на-віч», Друге засідання Стратегічної ради високого рівня між Україною і Туреччиною, а також зустріч Прем'єр-міністра України М. Азарова з його турецьким колегою Р. Т. Ердоганом. За результатами засідання Стратегічної ради високого рівня підписано Спільну заяву Президента України В. Януковича та Прем'єр-міністра Туреччини Р. Т. Ердогана, а також ряд інших двосторонніх документів про співпрацю (Posolstvo).

У рамках перебування в Україні Р. Ердоган також узяв участь у щорічній Конференції «Ялтинська європейська стратегія» в якості почесного гостя. У ході зазначених заходів детально обговорено сучасний стан і перспективи подальшого розвитку українсько-турецької співпраці в торгівельно-економічній, енергетичній, транспортній, науково-технічній, культурно-гуманітарній та інших сферах двосторонніх відносин, а також визначено першочергові завдання на перспективу. Сторони відзначили високу динаміку політичного діалогу між Києвом й Анкарою, підтвердили взаємну налаштованість на подальше поглиблення стратегічного партнерства між Україною та Турецькою Республікою, основою якого мають стати конкретні довгострокові проекти у ключових сферах двосторонньої взаємодії. В ході переговорів позитивно оцінено запровадження із 1 серпня безвізового режиму короткострокових поїздок громадян двох країн і активне просування переговорного процесу щодо Угоди про вільну торгівлю між Україною та Туреччиною.

У рамках перебування Глави турецького Уряду Р. Т. Ердогана в Криму відбулася також його зустріч із Головою Кабінету міністрів Автономної Республіки Крим А. Могильовим, під час якої сторони обговорили можливості подальшої активізації міжрегіонального співробітництва (Posolstvo).

30 листопада 2012 р. відбувся робочий візит Міністра економічного розвитку і торгівлі України П. Порошенка до Турецької Республіки (м. Стамбул) на запрошення Міністра економіки Туреччини З. Чаглаяна.

Україна й Туреччина, виходячи з прийнятих на себе міжнародних зобов'язань, домовились також про тісну співпрацю в органах ООН, співробітництво у рамках Наради з безпеки та співробітництва в Європі (Posolstvo).

Початок 2014 р., як в Україні так й у Турецькій Республіці характеризується великими змінами. В першій у лютому відбулося повалення режиму В. Ф. Януковича, і до влади приходить нова політична сила, яку очолює Петро Порошенко. В Туреччині – проходять вибори президента у квітні й перемогу на них здобуває Реджеп Таїп Ердоган. Тобто обидві країни вступають на новий етап свого розвитку і на новий етап співробітництва.

Висновки. Якісно новий етап україно-турецьких політичних відносин розпочинається ще з 1991 р. визнанням Турецькою Республікою незалежної української держави. Вирішальними для становлення політичних міждержавних відносин можна назвати: Протокол про встановлення дипломатичних відносин підписаний 3 лютого 1992 р.; Договір про дружбу і братерство від 2 січня 1992 р., а також 25 січня 2011 р. підписано Спільну декларацію про створення Стратегічної ради високого рівня між Україною та Туреччиною, якою зафіксовано встановлення стратегічного партнерства між двома країнами. Становлення і розвиток українсько-турецьких відносин характеризується поступовим посиленням двостороннього політичного діалогу, розширенням та зміцненням співробітництва. Цьому також сприяють зустрічі президентів, інших вищих посадових осіб, проведення

двосторонніх консультацій, більш інтенсивні контакти міністерств і відомств, ділових кіл країн тощо.

Бібліографія

Біленко, Т. (2004). Стан та перспективи українсько-турецьких зовнішньоекономічних відносин на засадах сталого розвитку. *Україна–Туреччина: минуле, сучасне та майбутнє: збірник наукових праць*. К.: Денеб, 632 с.

Волошина, Н. (2004). Становлення відносин між Туреччиною та Україною на сучасному етапі. *Україна–Туреччина: минуле, сучасне та майбутнє: збірник наукових праць*. К.: Денеб, 632 с.

Договір про дружбу і співробітництво між Україною і Турецькою Республікою (1994). *Політика і час*. №7. С. 25–29.

Долгов, Н. (2003). Не лише чорне море єднає нас // *Політика і час*. №1. С. 6.

Жангова, Р. (2000). Турецький вектор геополітичної орієнтації України. *Україна – Туреччина: Безпека та співробітництво в Чорноморському регіоні: Матеріали міжнародної конференції*. Київ, 10–11 квітня 2000 р. / Фонд Фрідріха Берта; За ред. В. І. Андрійка, Г. М. Перепелиці. К., С. 33–36.

Корсунський, С. В. Українсько-турецькі відносини: минуле, сьогодні, завтра. URL: <http://vuzlib.com/content/view/2575/31/> (дата звернення 05.04.2019).

Лахманюк, Т. В. (2012). Україна і Турецька Республіка: шляхи співробітництва. *Україна–Європа–Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини* / Гол. ред. Л. М. Алексієвць. Вип. 9: Україна–Європа–Світ: творимо історію РАЗОМ. Присвячується Євро-2012. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, С. 140–145.

Моцик, О. (2001). Чорне море єднає нас: Українсько-турецькі відносини. *Політика і час*. №7. С. 3–9. 9. Офіційне представництво президента України. URL: <http://www.president.gov.ua/news/?cat=1> (дата звернення 05.04.2019).

Парахонський, Б. О. (2001). Стратегічні інтереси України в країнах Чорноморського регіону та проблеми національної безпеки. К.: НІСД, 134 с.

Побережний, В. (2001). Туреччина у зовнішній політиці України. *Нова політика*. №3. С. 28–33.

Посольство України в Турецькій Республіці. URL: <http://turkey.mfa.gov.ua/ua/ukraine-tr/culture> (дата звернення 05.04.2019).

Сергійчик, Б. (2012). На межі двох світів: українсько-турецькі відносини в серед. XVI – на поч. XXI ст. К.: Сергійчик М. І., 320 с.

Силіна, Т. Абдулла Гюль: Туреччина підтримує приєднання України до плану дій щодо ... URL: www.zn.kiev.ua/nn/show/505/47305. 30 (505) <http://turkey.mfa.gov.ua/ua/ukraine-tr/culture> (дата звернення 05.04.2019).

Урядовий портал: Україна і Туреччина обговорили питання двосторонньої співпраці в енергетичній сфері. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=244964013&cat_id=244276429 (дата звернення 05.04.2019).

Шишкіна, В. (2005). Історико-політичні підстави українсько-турецького партнерства. *Політика і час*. №5. С. 84–94.

Шишкіна, В. (2003). Сучасні українсько-турецькі відносини: здобутки і перспективи. Актуальні проблеми міжнародних відносин: 36. наук. пр. Вип. 42. Ч. І. К.: Київський національний університет ім. Т. Шевченка, С. 47–54.

Щерба, О. В. (2012). Становлення та розвиток політичних відносин між Україною і Туреччиною у першій декаді XXI ст. *Панорама політологічних студій*. Вип. 9. С. 69–74. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Pps_2012_9_12.pdf (дата звернення 05.04.2019).

References

Bilenko, T. (2004). Stan ta perspektyvy ukrainisko-turetskykh zovnishnoekonomichnykh vidnosyn na zasadakh staloho rozvytku [Status and prospects of ukrainian-turkish foreign economic relations on the basis of sustainable development]. *Ukraina–Turechchyna: mynule, suchasne ta maibutnie: zbirnyk naukovykh prats*. K.: Deneb, 632 s. [in Ukrainian].

Voloshyna, N. (2004). Stanovlennia vidnosyn mizh Turechchynoiu ta Ukrainoiu na suchasnomu etapi [The establishment of relations between Turkey and Ukraine at the present stage]. *Ukraina–Turechchyna: mynule, suchasne ta maibutnie: zbirnyk naukovykh prats.* K.: Deneb, 632 s. [in Ukrainian].

Dohovir pro druzhbu i spivrobitnytstvo mizh Ukrainoiu i Turetskoiu Respublikoiu (1994) [Treaty on friendship and cooperation between Ukraine and the Republic of Turkey]. *Polityka i chas.* №7. S. 25–29. [in Ukrainian].

Dolhov, N. (2003). Ne lyshe chorne more yednaie nas [Not only the Black sea connects us]. *Polityka i chas.* №1. S. 6. [in Ukrainian].

Zhanhozha, R. (2000). Turetskyi vektor heopolitychnoi oriiantatsii Ukrainy [Turkish vector of geopolitical orientation of Ukraine]. *Ukraina – Turechchyna: Bezpeka ta spivrobitnytstvo v Chornomorskomu rehioni: Materialy mizhnarodnoi konferentsii.* Kyiv, 10–11 kvitnia 2000 r. / Fond Fridrikha Berta; Za red. V. I. Andriika, H. M. Perepelytsi. K., S. 33–36. [in Ukrainian].

Korsunskiy, S. V. (n. d.) Ukrainsko-turetski vidnosyny: mynule, sohodennia, zavtra [Ukrainian-turkish relations: past, present, tomorrow]. URL: <http://vuzlib.com/content/view/2575/31/> [in Ukrainian].

Lakhmaniuk, T. V. (2012). Ukraina i Turetska Respublika: shliakhy spivrobitnytstva [Ukraine and the Republic of Turkey: ways of cooperation]. *Ukraina–Ievropa–Svit. Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats. Serii: Istorii, mizhnarodni vidnosyny / Hol. red. L. M. Aleksiiyevets. Vyp. 9: Ukraina–Ievropa–Svit: tvorymo istoriiu RAZOM. Prysviachuietsia Yevro-2012. Ternopil: Vyd-vo TNPU im. V. Hnatiuka, S. 140–145.* [in Ukrainian].

Motsyk, O. (2001). Chorne more yednaie nas: Ukrainsko-turetski vidnosyny [The black sea unites us: ukrainian-turkish relations]. *Polityka i chas.* №7. C. 3–9. [in Ukrainian].

Ofitsiine predstavnytstvo prezidenta Ukrainy [Official representation of the president of Ukraine]. URL: <http://www.president.gov.ua/news/?cat=1> [in Ukrainian].

Parakhonskyi, B. O. (2001). Stratehichni interesy Ukrainy v krainakh Chornomorskoho rehionu ta problemy natsionalnoi bezpeky [Ukraine's strategic interests in the countries of the Black Sea region and the problems of national security]. K.: NISD, 134 s. [in Ukrainian].

Poberezhnyi, V. (2001). Turechchyna u zovnishnii politytsi Ukrainy [Turkey in the foreign policy of Ukraine]. *Nova polityka.* №3. S. 28–33. [in Ukrainian].

Posolstvo Ukrainy v Turetskii Respublitsi [Embassy of Ukraine in the Republic of Turkey]. URL: <http://turkey.mfa.gov.ua/ua/ukraine-tr/culture> [in Ukrainian].

Serhiichuk, B. (2012). Na mezhi dvokh svitiv: ukraïnsko-turetski vidnosyny v sered. XVI – na poch. XXI st. [On the brink of two worlds: ukrainian-turkish relations among.] K.: Serhiichuk M. I., 320 s. [in Ukrainian].

Sylina, T. (n. d.). Abdulla Hiul: Turechchyna pidtrymuie pryiednannia Ukrainy do planu dii shchodo ... [Abdullah Gul: Turkey supports Ukraine's accession to the action plan for .]. URL: <http://turkey.mfa.gov.ua/ua/ukraine-tr/culture> [in Ukrainian].

Uriadovyi portal: Ukraina i Turechchyna obhovoryly pytannia dvostoronnoi spivpratsi v enerhetychnii sferi [Government portal: Ukraine and Turkey discussed bilateral cooperation in the energy sector]. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=244964013&cat_id=244276429 [in Ukrainian].

Shyshkina, V. (2005). Istoryko-politychni pidstavy ukraïnsko-turetskoho partnerstva. *Polityka i chas* [Historical and political foundations of the ukrainian-turkish partnership]. №5. S. 84–94. [in Ukrainian].

Shyshkina, V. (2003). Suchasni ukraïnsko-turetski vidnosyny: zdotuky i perspektyvy [Modern ukrainian-turkish relations: achievements and prospects]. *Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn: Zb. nauk. pr. Vyp. 42. Ch. I.* K.: Kyivskiy natsionalnyi universytet im. T. Shevchenka, S. 47–54. [in Ukrainian].

Shcherba, O. V. (2012). Stanovlennia ta rozvytok politychnykh vidnosyn mizh Ukrainoiu i Turechchynoiu u pershii dekadii XXI st. [Formation and development of political relations between Ukraine and Turkey in the first decade of the XXI century]. *Panorama politolohichnykh studii.* Vyp. 9. S. 69–74. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Pps_2012_9_12.pdf. [in Ukrainian].